

WERKDOCUMENT

Toekomstvisie Waterketen 2050 en verder

16 januari 2024

DE RUIJTER
STRATEGIE

Inhoud

Inleiding

Omgevingsverkenning

Scenario's

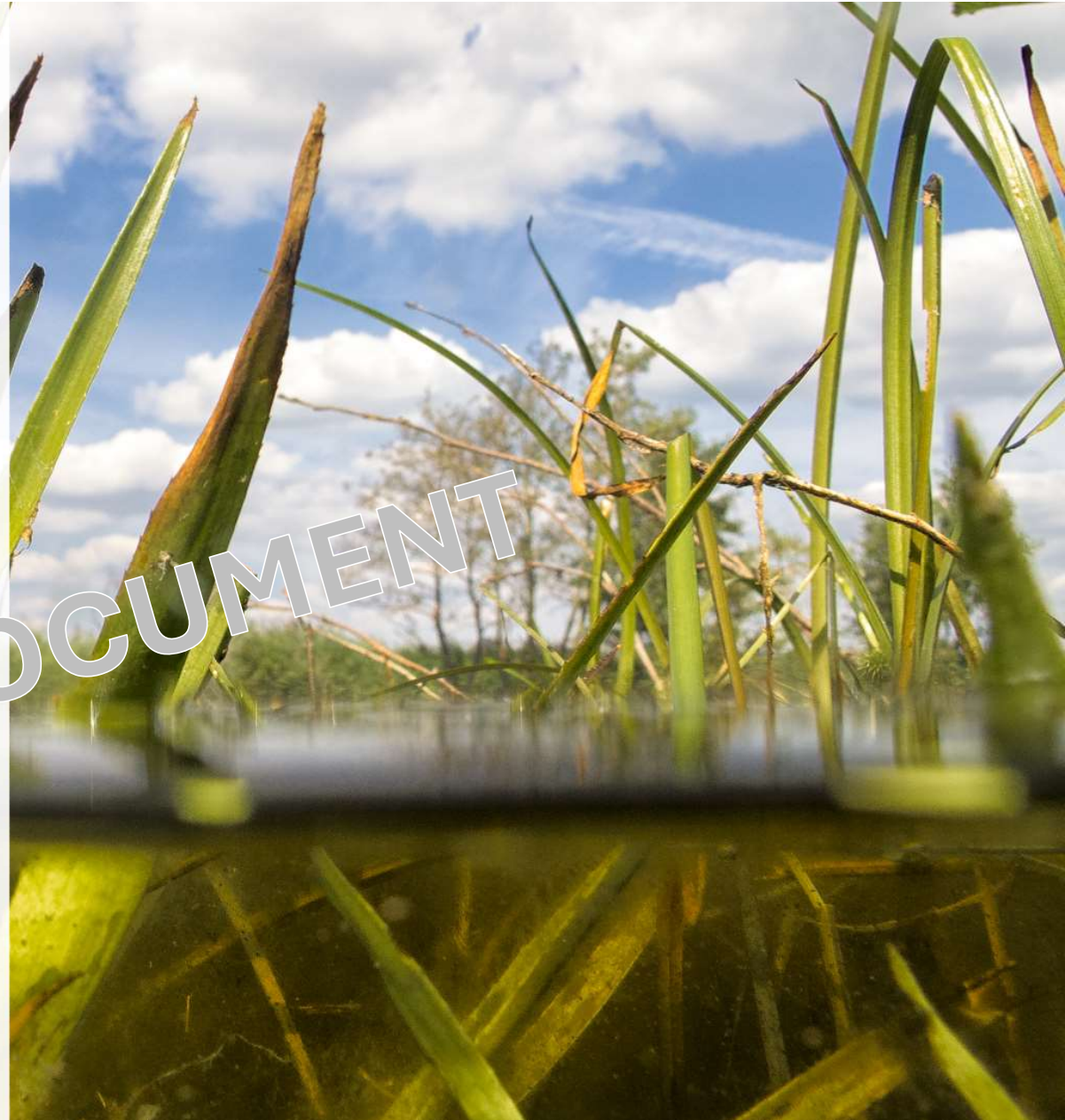
Handelingsperspectieven

Conclusie

Bijlagen

Toelichting status van dit document

- Dit **werkdokument** is een weergave van de opbrengsten van de zes werkgroepsessies, de deskresearch en afgenomen interviews in het kader van de Toekomstvisie Waterketen 2050
- Het document is een document voor intern beeldvorming en oordeelsvorming.
- De resultaten zullen uiteindelijk worden samengebracht in een visiedocument.

Handelingsperspectieven

Werkdocument Toekomstvisie Waterketen 2050 en verder
(versie 16 januari 2024)

Het bepalen van handelingsperspectieven

Tijdens de workshops is besproken wat de (extreme) gevolgen van de vier scenario's op WDOdelta zouden zijn. De uitersten van privatisering tot volledig sturend zijn hierbij aan bod gekomen. Vanuit deze impactanalyse hebben de deelnemers onderzocht wat dat zou betekenen voor de rol WDOdelta in de toekomst. Vervolgens is per scenario bedacht wat de meest geschikte handelingsperspectieven zouden zijn.

Om te bepalen welke handelingsperspectieven geen spijt zullen opleveren, zijn de handelingsperspectieven vervolgens getoetst aan de andere scenario's. Met behulp van een optietabel kan men gemakkelijk een beeld krijgen van de toepasbaarheid van de handelingsperspectieven in de andere scenario's.

+ betekent dat deze optie een goed idee is in het betreffende scenario
- betekent dat deze optie geen goed idee is in het betreffende scenario

	Scenario 1	Scenario 2	Scenario 3	Scenario 4	
'Geen spijt'	+	+	+	+	Dit handelingsperspectief is in ieder scenario een goed idee. DOEN
Start	-	-	-	+	Dit handelingsperspectief wil je voorbereid hebben zodat je kunt versnellen of opschalen wanneer dit ene scenario zich voordoet.
Stop	+	+	+	-	Van dit handelingsperspectief krijg je zeer waarschijnlijk geen spijt. Toch is het goed een exit strategie te hebben om de kunnen vertragen, uitstellen of afschalen.

57

- Wat het waterschap **"moet"** doen
 - Dit zijn de handelingsperspectieven die in alle scenario's een goed idee zijn. Ook wel de 'Geen Spijt'-opties genoemd. Deze worden in optietabel aangegeven met vier plusjes. (+ + + +)
- Wat het waterschap **"kan"** doen
 - Dit zijn de handelingsperspectieven die in één specifiek scenario een goed idee zijn maar in de anderen niet. Deze opties moet je kunnen starten in een specifiek scenario.

Of het zijn juist opties die in één specifiek scenario een slecht idee zijn, deze moet je kunnen stoppen. Deze zijn met 'start' en 'stop' aangeduid in de tabel. Ze hebben een combinatie van plusjes en minnetjes.

- Wat het waterschap **"wil"** doen
 - De verkenning geeft uiteraard alleen mogelijkheden. Wat WDOdelta uiteindelijk wil doen blijft een politieke keuze. Niets doen zou ook een keuze kunnen zijn. Uit het hele visietraject blijkt echter dat dat in geen van de scenario's een verstandig handelingsperspectief is.

Van de workshop naar concrete handelingsperspectieven

De deelnemers zijn tijdens de sessies in groepjes uiteen gegaan om mogelijke handelingsperspectieven te bedenken. Daarom laat de optietabel enige overlapping zien van de aangedragen handelingsperspectieven. Tijdens opvolgende workshops is er daarom gewerkt aan een samenvoeging van enkele van de hiernaast genoemde handelingsperspectieven en rollen.

Het doel van deze Toekomstvisie Waterketen 2050 en verder is om te komen tot handelingsperspectieven die in alle scenario's relevant en haalbaar zijn. Dit geldt voor negen van de tien handelingsperspectieven die hierna worden beschreven. Het tiende handelingsperspectief 'Ruimteclaims' maken, lijkt in één van de vier scenario's niet direct nodig. Maar de problemen en kosten die zich zullen aandienen wanneer ruimteclaims niet zijn gemaakt, maakt dat ook dit handelingsperspectief niet tot spijt zal leiden.

Beschikbare opties of aan te nemen rollen	Global Economy	Bubbels	Natuur Eerst	Noaberschap
Kaders stellen en monitoren	+	+	+	+
Lobbyen	+	+	-	-
Regierol nemen	-	+	+	+
Faciliteren cq maatwerk kunnen leveren	-	+	-	+
Monitoren , meten, keuren	+	+	+	+
Kennis organisatie worden	+	+	+	+
Beter communiceren (dmv 'Effluencers')	+	+	+	+
Gaan afstemmen mbt stedelijke planning	+	+	+	+
Gespreks partner worden voor ketenpartners t.b.v. afspraken m.b.t. roloverlapping	+	+	+	+
Ruimteclaims maken	+	+	+	-
Voogd/Beschermheer van de natuur	+	-	+	-
Uitvoerder van wensen van buurten worden	-	-	-	+
Kennis partner worden	+	+	+	+
Bewaker van de publieke gezondheid worden	+	+	+	+
Handhaver van normen worden	+	+	+	+
Netwerk partner worden	+	-	-	+
Mediator worden	-	+	-	+

58

Handelingsperspectieven

1. Anders samenwerken
2. Zelf kaders stellen
3. Investeren in meten en monitoren
4. Intensiever toezicht houden
5. Verwaarding centraal stellen
6. Effluencen: waarde van schoon water uitdragen
7. Loslaten van de oude manier van denken en werken
8. Dynamisch inspringen op de veranderingen in schaalgrootte
9. Kennis opbouwen en innoveren vanuit een nieuw paradigma
10. Ruimteclaims

1. Anders samenwerken

Anders samenwerken vormt de kern van WDODelta's weg naar 2050, aangezien trends wijzen op een hobbelige route. De groeiende bevolking en de energietransitie benadrukken de noodzaak van vernieuwing in de samenwerking met andere overheden, ketenpartners en technologieleveranciers. Een circulaire waterketen en de stijgende waarde van water vereisen **een nieuwe manier van samenwerken** met diverse belanghebbenden. WDODelta moet samenwerken beschouwen als **een competentie die verder gaat dan de traditionele overlegstructuren**. Samenwerken moet een dynamisch proces van **kennisdeling en gezamenlijke besluitvorming** worden. In de vier scenario's, 'Global Economy', 'Bubbels', 'Natuur Eerst' en 'Noaberschap', is het herzien van samenwerken een robuuste en veerkrachtige optie, al kunnen de partners in de scenario's variëren. Een omslag naar gelijkwaardige samenwerking is essentieel voor een toekomstbestendige waterketen.

- **Cruciale Samenwerking:** vanwege de complexe route naar 2050 is intensieve samenwerking essentieel voor WDODelta, waarbij interactie, respect en wederkerigheid centraal staan.
- **Demografische Groei:** de verwachte bevolkings- en huishoudensgroei vereist proactieve samenwerking met provincies en gemeenten om adequaat te anticiperen op de impact van demografische verschuivingen.

- **Energietransitie:** de energietransitie vraagt niet alleen deelname aan formele overlegorganen, maar ook actieve betrokkenheid bij de nieuwste technologieën en leveranciers van relevante technologische oplossingen. Daarnaast betreft het een systeemintegratie van onze energieassets in een lokaal energiesysteem.
- **Circulaire Waterketen:** het vereist nauwe samenwerking met ketenpartners en betrokken stakeholders om de huidige lineaire waterketen onderdeel te maken van het circulaire watersysteem. Nieuwe assets met een levensduur van meer dan 30 jaar moeten we daarom nu al ontwerpen en bouwen op basis van een volledig circulair watersysteem.
- **Ongeacht het scenario** ('Global Economy', 'Bubbels', 'Natuur Eerst', 'Noaberschap') is samenwerken de meest robuuste en veerkrachtige optie. Partners kunnen in de scenario's variëren, maar de verschuiving naar een gelijkwaardige samenwerking is essentieel.

60

2. Zelf kaders stellen

Dit handelingsperspectief belicht de centrale rol van het waterschap als bewaker van gezonde waterkwaliteit, waarbij de verwachte trends richting 2050 nieuwe uitdagingen brengen. Demografische ontwikkelingen, toenemend medicijngebruik, lozingen van persistente microverontreinigingen ('forever chemicals'), stedelijke uitbreiding en betere meetmethoden vereisen een verhoogde aandacht voor waterzuivering. **WDODelta stelt op basis van wat het zelf kan en wil zuiveren eisen aan (indirecte) lozingen**, waar mogelijk ondersteund door (inter)nationale wetgeving. De principes "wat er niet in komt, hoeft er ook niet uitgehaald te worden" en "niet afwentelen van privaat naar publiek" vormen de leidraad voor het stellen van kaders.

Aanvullende kaders op Europees en Nationaal beleid moeten de verantwoordelijkheid van het waterschap voor een gezonde waterkwaliteit in 2050 benadrukken.

- WDODelta neemt een centrale rol in als bewaker van waterkwaliteit, in een wereld van toenemende uitdagingen door demografische ontwikkelingen, medicijngebruik, lozingen van persistente microverontreinigingen, stedelijke groei en betere meetmethoden.
- De maatschappelijke waarde van water neemt toe door bewustwording van schaarste en druk op buitenruimte.
- Voor een toekomstbestendige waterketen stelt WDODelta kaders op voor duurzaamheid, energie- en klimaatneutraliteit en circulariteit.

- WDODelta stelt op basis van wat het zelf kan en wil zuiveren eisen aan lozingen op het watersysteem, waar mogelijk ondersteund door (inter)nationale wetgeving.
- Het bereiken van gezonde waterkwaliteit in 2050 vereist niet alleen regelgeving maar ook duidelijke communicatie, gedeelde verantwoordelijkheid en het stellen van kaders voor alle lagen van de samenleving.

3. Investeren in meten en monitoren

Dit handelingsperspectief benadrukt het belang van het meten en monitoren van waterkwaliteit. De **snelle vooruitgang** in sensortechnologie, geavanceerde meetapparatuur en data-analysemethoden biedt waardevolle informatie over de samenstelling van water. De opkomst van 'forever chemicals' zoals **PFAS onderstreept de urgentie van nauwkeurige metingen** voor menselijke gezondheid en een gezonde oppervlaktewaterkwaliteit. Technologische vooruitgang, inclusief kunstmatige intelligentie, vergroot de mogelijkheden voor real-time besluitvorming op basis van verzamelde gegevens. Investerings in sensortechnologie en effectieve informatiestromen zijn essentieel, het gebruik van verzamelde gegevens draagt bij aan handhaving en optimalisatie van processen. Dit handelingsperspectief is essentieel voor het naleven van eerder gezette kaders. Metingen zijn immers noodzakelijk ter ondersteuning van toezicht op bijvoorbeeld het principe “wat er niet in komt, hoeft er ook niet uitgehaald te worden”.

- Technologische vooruitgang in sensortechnologie en data-analyse biedt dieper inzicht in de waterkwaliteit, cruciaal gezien groeiende kennis over schadelijke stoffen zoals PFAS.
- Kunstmatige intelligentie vergroot de mogelijkheden voor real-time besluitvorming op basis van verzamelde gegevens, waardoor het waterschap gerichte acties kan ondernemen.

- Investerings in sensortechnologie en informatiestromen zijn nodig om gegevens te integreren in operationele processen en kosten terug te verdienen door handhaving en optimalisatie.
- Monitoring is essentieel voor duurzaamheidsdoelen zoals energieneutraliteit, klimaatneutraliteit en circulariteit.
- Het handelingsperspectief “Investeren in meten en monitoren” ondersteunt de handelingsperspectieven “Zelf kaders stellen” en “Intensiever toezicht houden” en versterkt daarmee alle doelen van het eerste handelingsperspectief “Verwaarding centraal stellen”.

4. Intensiever toezicht houden

Dit handelingsperspectief benadrukt de noodzaak erop toe te zien dat men zich ook daadwerkelijk houdt aan de gestelde kaders. Intensiever toezicht houden is **essentieel om het principe 'de vervuiler betaalt' te handhaven**. In alle scenario's is voorzien dat er in de toekomst steeds meer gemeten kan en zal worden. Deze trend kan het toezichthouden ondersteunen.

Handhaving **vereist gespecialiseerd personeel** dat bekend is met nieuwe technologieën waardoor snelle reactie op potentiële problemen mogelijk is en handhaving van het principe 'de vervuiler betaalt' plaatsvindt. Gezien de trend van personeelsschaarste, is **een strategische personeelsplanning** echter **cruciaal** om dit handelingsperspectief te kunnen waarborgen. Om wendbaar te kunnen zijn moet de infrastructuur voor handhaving flexibel worden opgebouwd. Dan is WDO Delta voorbereid op een toekomst waarin de waterzuivering op onderdelen mogelijk decentraal wordt geregeld en/of in handen kan zijn van private partijen of lagere overheden.

- Meer toezicht houden is essentieel als men het handelingsperspectief 'Zelf kaders stellen' serieus wil nemen.
- De groeiende mogelijkheden op het gebied van meten en monitoren, die in alle scenario's terugkomen, maken het haalbaar om effectief toezicht te kunnen houden en proactief te handelen.

- Systemen signaleren afwijkingen, waardoor een snelle reactie op potentiële problemen mogelijk is en handhaving van het principe 'de vervuiler betaalt' plaatsvindt.
- Om in de toekomst effectief toezicht te kunnen houden is een strategische personeelsplanning noodzakelijk. Gespecialiseerd personeel met kennis van nieuwe technologieën is in tijden van personeelsschaarste niet altijd gemakkelijk beschikbaar.
- Het opbouwen van flexibele infrastructuur voor handhaving vergt tijd en vereist nu al actie, vooral met het oog op mogelijke decentralisatie van de waterzuivering in de toekomst.

5. Verwaardiging centraal stellen

Dit handelingsperspectief stelt **de waarde van schoon water voor een schone en gezonde samenleving centraal**. Het gaat niet enkel om de taak die het waterschap heeft, maar om **de toegevoegde waarde van WDODelta** aan de maatschappij. Het belang van schoon water als randvoorwaarde voor de volksgezondheid staat voorop; de waterketen is onderdeel en voedingsbron van een groter circulair watersysteem. **De waterketen wordt niet gezien als het afvalputje, maar als waterbron**. In de eerdere circulariteitsdoelstellingen was de ambitie enkel gericht op de rwzi's. Met dit handelingsperspectief gaat de focus naar circulair zijn binnen de waterketen. Het gaat er uiteindelijk om dat ook de komende generaties over voldoende schoon water beschikken. Belangrijke principes die hierbij komen kijken zijn: “de vervuiler betaalt”, “wat er niet in komt, hoeft er ook niet uitgehaald te worden” en “niet afwentelen van privaat naar publiek”.

- Het oorspronkelijke doel van de waterketen is het veiligstellen van de volksgezondheid. Dat lijkt vergeten en moet weer centraal komen te staan. Schoon water is essentieel voor een gezonde leefomgeving.
- Schoon water omvat niet alleen volksgezondheid maar ook het behoud van een goede oppervlaktewaterkwaliteit en biodiversiteit. Bovendien draagt het bij aan de energietransitie en de energievoorziening voor beschikbare, betrouwbare en betaalbare energie.

- Belangrijke principes zijn: “de vervuiler betaalt”, “wat er niet in komt, hoeft er ook niet uitgehaald te worden” en “niet afwentelen van privaat naar publiek”.
- Door verwaardiging centraal te stellen erkent WDODelta het toenemende belang van de waarde van voldoende en schoon water.

6. Effluencen: waarde van schoon water uitdragen

Dit handelingsperspectief introduceert de woordspeling 'effluencen' als een communicatiestrategie. Een van de centrale thema's is **het benadrukken van de brede waarde van water**. Maatschappelijke, technologische en ecologische ontwikkelingen zorgen ervoor dat er telkens nieuwe of aangescherpte eisen aan het waterschap worden gesteld. Het is van belang om de waarde van water en de aangescherpte eisen begrijpelijk en overtuigend te communiceren naar de burgers en het bedrijfsleven. Niet "het moet vanuit de regelgeving", maar juist het onderliggende verhaal over het 'waarom'; bijvoorbeeld volksgezondheid, biodiversiteit of schoon drinkwater'. Zo wordt **waardering en draagvlak** gecreëerd voor de taken en verantwoordelijkheden van WDODelta.

WDODelta positioneert zich zo als een kennisautoriteit die de maatschappij kan informeren en leiden, ongeacht het scenario dat zich ontvouwt. Dit zorgt ervoor dat het waterschap een gelijkwaardige samenwerkingspartner is in een circulair watersysteem. **De boodschap moet zijn dat de waterketen niet langer het afvoerputje van de samenleving is, maar de waterbron voor toekomstige generaties**. Effluencen gaat er niet alleen om 'wat' er wordt verteld, maar ook 'hoe' deze boodschap wordt gebracht; dit is storytelling. Dat betekent dat de communicatiestrategie **doordacht, geloofwaardig** en vooral **eerlijk** moet zijn. Men kan er dan op vertrouwen dat wat het waterschap zegt, daadwerkelijk waar is.

- Effluencen is een communicatiestrategie met als centraal thema het benadrukken van de brede waarde van water.
- In alle scenario's speelt deze communicatiestrategie flexibel in op maatschappelijke, technologische en ecologische ontwikkelingen door de waarde van water voor toekomstige generaties te benadrukken.
- Het 'waarom' achter aangescherpte eisen, regelgeving en kaders in waterketen en -beheer wordt begrijpelijk en overtuigend gecommuniceerd naar burgers en bedrijfsleven.
- De communicatiestrategie moet doordacht, geloofwaardig en eerlijk zijn om zodat de samenleving en het bedrijfsleven weten dat ze het waterschap kunnen vertrouwen.

7. Loslaten van de oude manier van denken en werken

Dit handelingsperspectief benadrukt de noodzaak om de huidige manier van werken en denken los te laten om wendbaar richting de toekomst te kunnen gaan. Uit de trends en scenario's blijkt dat de toekomstige maatschappij in alle gevallen sterk zal verschillen van de huidige. Onder meer circulariteit, duurzaamheid, energie en de waarde van water zullen in 2050 een grotere rol spelen dan nu, dat kan zowel financieel gedreven zijn als intrinsiek gemotiveerd. Dit nieuwe speelveld vraagt om het **loslaten van het huidige 'end of pipe' denken** en werken. Om loslaten geen vrije val te laten zijn, is het echter heel belangrijk dat eerdergenoemde handelingsperspectieven waaronder "Anders samenwerken", "Zelf kaders stellen" en "Investeren in metingen en monitoring" zijn geïmplementeerd.

Het **loslaten** van de oude manier van denken en werken moet een **integraal onderdeel** zijn **van de besluitvorming** richting de toekomst. Het vraagt om het herkennen van bestaande kritische aannames. Dit zijn ideeën die we uit gewoonte vanzelfsprekend zijn gaan vinden, maar die ons in de toekomst beperken en zorgen voor kostbare fouten. Een kritische aanname kan bijvoorbeeld de wijze zijn waarop men spreekt over de afschrijvingstermijn van de assets. Deze aanname is in grote mate bepalend in de discussie over vernieuwen, vervangen, recyclen of opwaarderen. Door het loslaten van traditionele ideeën over beheer en onderhoud van deze assets kan WDO Delta flexibel meebewegen met veranderende technologische en maatschappelijke normen.

- Het loslaten van de oude manier van werken en denken is nodig om wendbaar richting de toekomst te kunnen gaan.
- Trends en scenario's benadrukken de grote rol van circulariteit, duurzaamheid, energie en de waarde van water in de toekomst.
- De overgang naar een circulaire benadering vereist het loslaten van het huidige lineaire denken.
- Onder meer de handelingsperspectieven samenwerken, kaders stellen en meten en monitoren zijn cruciaal om loslaten mogelijk te kunnen maken.
- Het herkennen en herzien van traditionele kritische aannames is noodzakelijk voor een succesvolle transitie.

8. Dynamisch inspelen op de verandering in schaalgrootte

Dit handelingsperspectief maakt WDODelta zowel wendbaar in scenario's waar sprake is van schaalvergroting als in scenario's met schaalverkleining. Dat is belangrijk want **de trends laten zien dat beide richtingen in de toekomst tot de mogelijkheden behoren**.

Technologische vooruitgang maakt decentrale waterzuivering en scheiding van afvalwaterstromen aan de bron mogelijk, maar **combinaties van centrale en decentrale oplossingen** of het **sturen in het transport** waardoor bestaande zuiveringen met elkaar verbonden worden, behoren eveneens tot de mogelijkheden.

Om dynamisch in te kunnen spelen op de veranderingen in schaalgrootte zijn samenwerking en kaders stellen cruciaal. Bij het inspelen op technologische en maatschappelijke veranderingen moet WDODelta **als kennispartner optreden** en aangeven wat wenselijk is.

centrale en decentrale oplossingen.

- WDODelta moet flexibel kunnen inspelen op schaalverkleining en -vergroting.
- Het hiervoor benodigde energiesysteem moet weerbaar, adaptief en schaalbaar zijn.
- Er komen meer mogelijkheden voor decentrale waterzuivering, scheiding van afvalwaterstromen aan de bron en combinaties van

- Het principe “wat er niet in hoort, hoeft er ook niet uit”, vergroot de wendbaarheid van de waterketen.
- WDODelta moet een proactieve kennispartner zijn, en innoveren en samenwerken binnen de watersector voor een duurzame toekomst.

9. Kennis opbouwen en innoveren vanuit een nieuw paradigma

Dit handelingsperspectief maakt WDODelta weerbaar nu het op een kruispunt staat waar **traditioneel denken wijkt** voor het nieuwe paradigma waarin de waarde van water centraal staat.

Dit nieuwe paradigma vereist een **herontwerp** van vrijwel al onze assets **en langjarige innovatieprogramma's** op die gebieden waarin een koplopersrol voor WDODelta voor de hand ligt. Om toekomstbestendig samen te werken, is het belangrijk dat WDODelta een **zelfstandige kennispartner** wordt en actief deelneemt aan het creëren van kennis en innovaties. Dit omvat externe samenwerkingen en het delen van inzichten en expertise. We moeten de verouderde zuiveringsinstallaties aanpassen aan toekomstige eisen en technologieën. Nodig zijn modulaire en regio-specifieke ontwerpen, die ons in staat stellen **dynamisch** te **reageren** op veranderingen in schaalgrootte en waarin de waarde van waarde centraal staat.

WDODelta een zelfstandige kennispartner wordt en actief deelneemt aan het creëren van kennis en innovaties.

- Externe samenwerkingen en het delen van inzichten en expertise zijn cruciaal om effectief te innoveren en de verouderde zuiveringsinstallaties aan te passen aan toekomstige eisen en technologieën.
- Nodig zijn modulaire en regio-specifieke ontwerpen, die ons in staat stellen dynamisch te reageren op veranderingen in schaalgrootte en waarin de waarde van waarde centraal staat.

- WDODelta bevindt zich op een kruispunt, waar traditioneel denken wijkt voor een nieuw paradigma.
- Herontwerp van vrijwel al onze assets en langjarige innovatieprogramma's is nodig op die gebieden waarin een koplopersrol voor WDODelta voor de hand ligt.
- Om toekomstbestendig samen te werken, is het belangrijk dat

10. Ruimteclaims

De noodzaak van voldoende ruimte om ook in de toekomst alle **verantwoordelijkheden** en ambities waar te kunnen maken, komt naar voren in meerdere trends, zoals die van demografie, ruimtelijke ordening en steeds strengere eisen, maar wordt vooral benadrukt in het scenario 'Natuur eerst'. Ruimteclaims zijn ook nodig voor een **duurzame energievoorziening**. Hoewel ruimteclaims wellicht niet in alle scenario's even hard nodig zijn, maakt een proactieve ruimte claim WDO Delta wel **wendbaar** in het **anticiperen** op toekomstige behoeften. Het maken van ruimteclaims vereist **nauwe samenwerking** met verschillende grondeigenaren, zoals benadrukt in het handelingsperspectief 'Anders samenwerken'.

- Proactieve ruimteclaims zijn urgent voor WDO Delta om toekomstige waterzuiverings- en energiedoelen te realiseren en om te anticiperen op demografische en ruimtelijke trends.
- Ruimteclaims zijn niet alleen nodig voor waterzuivering, maar ook voor een duurzame energievoorziening.
- Nauwe samenwerking met verschillende grondeigenaren is noodzakelijk om effectieve ruimteclaims te maken en uitstel te vermijden.

Conclusie: Naar een nieuw paradigma

Werkdocument Toekomstvisie Waterketen 2050 en verder
(versie 16 januari 2024)

Conclusie

Het inzicht dat de vier scenario's ons bieden, is dat de waterketen richting een grote **paradigmaverandering** gaat. Dit is geen eigen keuze, maar het gevolg van een veranderende wereld waar WDODelta vroeg of laat mee geconfronteerd zal gaan worden. Het **erkennen** van deze paradigmaverandering is een belangrijke stap richting de toekomst.

De eerste negen handelingsperspectieven zijn in alle vier de scenario's 'geen spijt'-opties. Het laatste, 'Ruimteclaims' maken, is in meerdere scenario's een verstandige keuze. Maar wat belangrijker is, het maakt WDODelta wendbaar richting een onzekere toekomst. Alle tien de handelingsperspectieven zijn op dit vlak cruciaal.

Door deze tien handelingsperspectieven vanaf nu **actief mee te nemen bij iedere beslissing**, zorgt WDODelta ervoor dat aanstaande investeringen voor aanpassing, renovatie of nieuwbouw toekomstbestendig zijn. Ongeacht het specifieke scenario zal WDODelta op deze manier voorbereid zijn op de wereld van 2050 en verder.

71

